

ศิลปากร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๓๒

THE SILPAKORN JOURNAL

Vol. 33, No. 2 May-June 1989

- พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน : อดีต-ปัจจุบัน
- ข้อมูลประวัติศาสตร์จากจารึกที่พบใหม่
 - : ถวายพระผู้เป็นเจ้าแห่งพนมรุ้ง
 - : จารึกสุโขทัยหลักใหม่จากวัดบูรพาราม
 - : ศรีชัยสิงหวัฒน์เป็นใคร ?

- The Marukkhathayawan Royal Palace : Past and Present
- New Data From Inscriptions
 - : To Kammraten Jagat Vnam Run
 - : A Recent Sukhothai Inscription From Wat Purbārāma
 - : Who was the Srijayasimhavarman in Two Inscriptions Found in Thailand?

สารบัญ

CONTENTS

2	บรรณาธิการ : รักสมบัติวัฒนธรรมกันอย่างไร EDITORIAL : Do We Really Care About Our Cultural Resources? พิสิฐ เจริญวงศ์ Pisit Charoenwongsa	แนะนำเซรามิกส์บุรีรัมย์และเตาเผา Introducing Buri Rum Ceramics and Kilns ธราพงศ์ ศรีสุชาติ อมรา ศรีสุชาติ Tharapong Srisuchat Amara Srisuchat	52
	พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน : อดีตและปัจจุบัน The Marukkhathayawan Royal Palace : Past and Present จิรวุฒิ อีษวาส Jeeravut Issavas	ถวายพระผู้เป็นเจ้าแห่งพนมรุ้ง “To Kamraten Jagat Vanam Run” นันทนา ชุติวังศ์ Nandana Chutiwongs	56
4	พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ The Investiture of the 19th Supreme Patriarch of the Rattanakosin Period เพลินพิศ กำราญ Plernpis Kamran	ศิลาจารึกภูเขียว : การอ่านและแปลใหม่ A New Translation of the Sri jayasimhavarman Inscription from Phu Khiao ชะเอม แก้วคล้าย Cha-ame Kaewglai	64
13	ศิลาจารึกสุโขทัยหลักใหม่ : จารึกวัดบูรพาราม A Recent Sukhothai Inscription: the Inscribed Stele of Wat Purbarama, Sukhothai Province เทิ้ม มีเต็ม ศจ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร ชะเอม แก้วคล้าย เกษียร มะปะโม Reading and exegesis by Therm Meetem, Cha-ame Kaewglai and Kasian Mapamo under the guidance and supervision of Prof.Dr. Prasert Na Nagara	จารึกศรีชัยสิงหรวมนัน A Sri jayasimhavarman Inscription of Unknown Provenance จตุพร ศิริสัมพันธ์ Chatuporn Sirisamphan ชะเอม แก้วคล้าย Cha-ame Kaewglai บุญเลิศ เสนานนท์ Bunlert Senanont	67
28		ศรีชัยสิงหรวมนันตามจารึกที่พบในประเทศไทยเป็นใคร Who was the Srijayasimhavarman Mentioned in the Two Inscription from Thailand อมรา ศรีสุชาติ Amara Srisuchat	71
		จากท่านผู้อ่าน จดหมายจาก พ.ท.เนตร อุตมั่ง แจ้งเรื่องพิมพ์ศักราชคลาดเคลื่อน ในนิตยสารศิลปากรปีที่ ๓๒ เล่มที่ ๖ A Little Informing About Errors in an Article in the Journal, Vol.32 No.6	80

A Srijayasimhavarman Inscription of Unknown Provenance

Chatuporn Sirisamphan
Cha-ame Kaewglai
Bunlert Senanont

On February 3, 1989 the Sao Thai Antique Shop, Bangkok, donated a stone slab with an inscription to the National Musum in that city. Although the provenance of the inscription is unknown, the text, which mentions a Srijayasimhavarman, probably a king of Champa or of Cambodia, suggests that it comes from the Northeast of Thailand.

This inscription, on one side of the slab, contains seven lines in both the Sanskrit

and Khmer languages and employs the Post-Pallava and ancient Khmer scripts. It is dated to c. 8th-9th c. A.D.

The inscription proclaims the great deeds of King Srijayasimhavarman in providing public welfare in the town of Surapura and in commanding soldiers to dig a reservoir near a sacred place where people worshipped a Sivalinga. His deeds brought happiness and tranquility to both the rich and the poor.

จารึกศรีขยสิงหรวมน

นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์ อ่าน
นายชะเอม แก้วคล้าย แปลภาษาสันสกฤต
นายบุญเลิศ เสนานนท์ แปลภาษาเขมร
กองหอสมุดแห่งชาติ

จารึกนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่มาอย่างชัดเจน มีแต่เพียงว่า “ร้านสาวไทยแอนติคอมบ์ให้กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒” เท่านั้น คงเป็นโบราณวัตถุที่ซื้อขายสืบทอดกันมา จนไม่สามารถสืบสาวประวัติถึงผู้พบครั้งแรกได้ อย่างไรก็ตามข้อความจารึกบ่งบอกถึงแหล่งเดิมว่า อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะพระนามของกษัตริย์ คือ พระเจ้า ศรีขยสิงหรวมน แห่งอาณาจักรจำปาศักดิ์มีกล่าวถึงในจารึกภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และจารึกอื่นๆ แต่เดิมเมืองสุพรรณบุรี ยังไม่พบในจารึกอื่นๆ ทั้งนามว่า ทิวเสนา มีพบในจารึกวัดภู เป็นทิวเสนาเท่านั้น

เมื่อพิจารณาภาษาที่ทำการจารึกมี ๒ ภาษา คือ ภาษาสันสกฤต ๕ บรรทัดแรกและภาษาเขมร ๒ บรรทัดสุดท้าย ซึ่งอาจจะมีอีกหลายบรรทัดแต่ชำรุดหักหายไป สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ คำจารึกภาษาสันสกฤต ตั้งแต่บรรทัดที่ ๒-๕ จารึกเป็นคาถา บรรทัดละ ๒ บาทคาถาทั้ง ๔ บรรทัดจึงรวมเป็น ๒ คาถา หรือ โสลก รูปอักษรเป็นแบบเดียวกันตลอดไปจนถึงภาษาเขมรแต่บรรทัดที่ ๑ ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต ร้อยแก้ว รูปอักษรก็แตกต่างจากบรรทัดอื่นทั้งหมด อย่างอักษร ร. (८) เป็นรูปอักษรเส้นเดียวเหมือนจารึกวัดสระกำแพงใหญ่ อักษร ศ (८) ๒ (๘) และรูปอักษรอื่น ๆ ทั้งหมดของบรรทัดแรกนี้

เหมือนรูปอักษรจารึกอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ จึงต่างจากอักษรจารึกตั้งแต่บรรทัดที่ ๒ เป็นต้นไป ซึ่งอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า บรรทัดที่หนึ่งเพิ่งจารึกเพิ่มเติมภายหลัง แม้ข้อความจารึกที่กล่าวถึงปุโรหิตมาสร้างเทวคิริ ก็ไม่สัมพันธ์กับข้อความบรรทัดที่สองเป็นต้นไป

ข้อความสำคัญของจารึกนี้แบ่งเป็นสองประโยค คือ บรรทัดที่ ๒-๓ คาถาที่หนึ่งเป็นประโยค ย. มี ขนติสม เป็นกริยากัตตุจาก บรรทัดที่ ๔-๕ เป็นประโยค ต. มี จกฺเร เป็นกริยากัตตุจาก คำที่มีปัญหาในการแปลคือ เอเกน ทิวเสนา หรือแยกเป็น ทิว, เสนา เมื่อพิจารณาจากสำเนาจารึกน่าจะเป็น เสนา, เสนา หรือ เสนา ซึ่งได้ทั้งสามรูป ถ้าอ่านเป็นเสนา จะขัดแย้งกับยะ ตัวขยายที่มีลิงค์ต่างกัน ถ้าอ่านเป็นเสนาและเสนา ทวิตยวิภักติ เอกพจน์และพหูพจน์ ต้องแปลเป็นประโยคเหตุกัตตุจาก ซึ่งก็ขัดแย้งกับกริยา ขนติสม ที่เป็นกัตตุจาก ฉะนั้นในที่นี้ถือว่า ความหมายเป็นสิ่งสำคัญ จึงแปลเป็นประโยคเหตุกัตตุจาก ความว่า “พระองค์ได้สร้างประโยชน์ให้แก่ชาวเมืองสุพรรณบุรีเพิ่มขึ้น แล้วให้ทหารจำนวนหนึ่งในแต่ละวันขุดสระนี้ไว้ในที่นี้ เพราะเป็นที่กระทำการบูชาพระศิวลึงค์”

คาถาที่สอง เป็นการขยายความคาถาที่หนึ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า พระองค์ที่กล่าวถึงนั้นมีนามว่า ศรีชัยสิงหรวรมัน ได้สร้างความสุขและความไม่รู้สึกกลัวภัยให้แก่ประชาชนทั้งคนจนและคนรวย ด้วยการสละอำนาจการคุ้มครอง (รักษาศกุตติยาโคะ) คำนี้จะหมายถึงการประกาศยกเลิกคำสั่งการตรวจตราที่กวัดขันเกินไป จึงทำให้ประชาชนมีอิสระมากขึ้น

อีกสองบรรทัดสุดท้ายซึ่งเป็นภาษาเขมรมีข้อความไม่สมบูรณ์ เพราะการชำรุดหักหายไปของแผ่นศิลา เท่าที่ปรากฏมีข้อความว่า พวกเขา รวมทั้งพ่อแม่ของพวกเขาช่วยกันขุดสระเพื่อบูชาพระศิวลึงค์ คำสุดท้ายของจารึกมีคำว่า อเวจี นรก น่าจะเป็นคำสาปแช่งผู้ทำลายสิ่งที่พวกเขาได้สร้างไว้ไปตกอเวจีนรก เหมือนที่เคยปรากฏในจารึกอื่น ๆ

ทะเบียนประวัติจารึก

อักษร	หลังปัลลวะ-ขอมโบราณ
ภาษา	สันสกฤต-เขมร
ศักราช	ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔
จารึกอักษร	จำนวน ๑ ด้าน ๗ บรรทัด
วัตถุจารึก	ศิลา
ลักษณะวัตถุ	ใบเสมาชำรุด
บัญชี/ทะเบียนวัตถุ	มป.๔
พบเมื่อ	ไม่ปรากฏหลักฐาน
สถานที่พบ	ไม่ปรากฏหลักฐาน
ผู้พบ	ไม่ปรากฏหลักฐาน
ปัจจุบันอยู่ที่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
พิมพ์เผยแพร่	
ประวัติ	ร้านสาวไทยแอนติค มอบให้ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒

คำจารึก

๑. รกนุทะ เทวคิริ สษฐิตวา

๒. ศรปรากุรานุตยรถ

๓. ศิวลึงการุจนกรณา

๔. รกษาศกุตติยาโคะ

๕. สขัม ภยตษฐีศุจเกร

๖. เนา เค ต ทง เมต ทง อเยก

๗. โนม-----
- ศรเสฏฐโฐ ยะติ ปุโรหิตา

สฤติตุวานสุมิณฺฑชลาศยมิมฺ ยะ

ตฺชนติโสุมเกน ทิวิ เสนา //

เปารโกษณินฺทุรยาจากาทินาม

ส ศรีชัยสิงหรวรมฺมาขุยะ //

ลุงฺง เนะ ตฺรวางฺ คิต คิว -----

ยกลุงฺง อวีจีนรก เล-----

คำแปล

๑. ท่าน ศรเสฏฐปุโรหิต ได้มาสร้างเทวคิริ มีเครื่องประดับแพรวพราว
- ๒-๓ พระองค์ได้สร้างประโยชน์ให้แก่ชาวเมืองศุรปุระเพิ่มขึ้น แล้วให้ทหารจำนวนหนึ่งในแต่ละวันขุดสระนี้ ไว้ในที่นี้ เพราะเป็นที่กระทำการบูชาพระศิวลึงค์
- ๔-๕ พระองค์มีพระนามว่า ศรีชยสิงหรวมณ ได้สร้างความสุข และความไม่รู้สีกกลัว (ภยตุษฏิก) แก่ประชาชนทั้งรวและจนเป็นต้น (เปารโกษณินทุรยาจากาทินาม) ด้วยการสละอำนาจการคุ้มครองรักษา
๖. --ซึ่งพวกเขาทั้งแม่ทั้งพ่อเหล่านี้ ได้สร้างสระไว้ เพื่อบูชาพระศิวลึงค์
๗. -----ในหมู่เวจันรก-----

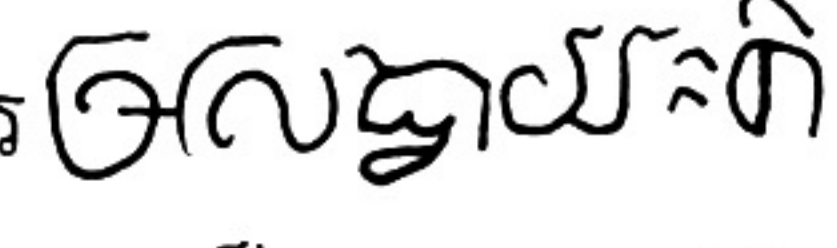
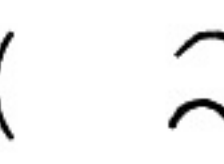
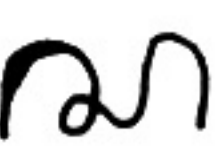
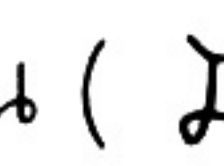
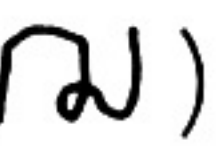
อธิบายศัพท์ภาษาเขมร

คำศัพท์	คำแปล
เนา	= ซึ่ง, อยู่, และ
เค	= เขา, คน
ต	= แต่, เพื่อ, ต่อ
ทง	= ทั้ง
เม	= แม่
อเย	= น่าจะมาจากคำว่า อยุเย, อยุยก, อยุยิกา (พ่อเจ้า, แม่เจ้า หรือ ย่า, ยาย)
กลุง	= หมู่, เหล่า
นะ	= นี้
ตุราง	= ตระพัง, สระ, หนองน้ำ
คิต	= แก่, เพื่อ, ต่อ
ศิวลึงค	= พระศิวลึงค์

อาย = ใน, ที่, ณ

อวีจันรก = อเวจันรก

อธิบายรูปอักษรจารึก

๑. คำว่า ศรเสฏฐปุโรหิต ภายใต้อักษร ย มีเครื่องหมายกากบาท ซึ่งเป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าเป็นคำที่ผิด ดังรูปอักษร ควรจะเป็น ศรเสฏฐปุโรหิต แยกเป็น ศรเสฏฐะ + อยติ แต่ในจารึกมีวิศรณะ () ที่อักษร ย หรือ ถ้าเป็นรูปที่ถูกตัดควรเป็น อายติ ซึ่งเป็นกริยา แปลว่า มา ฉะนั้นในจารึกจึงใส่เครื่องหมายกากบาทไว้
๒. ตั้งแต่บรรทัดที่สองเป็นต้นไป รูปอักษรจะเหมือนกันทุกประการ กับจารึกแผ่นทองแดง อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เช่น อักษร ก. () ณ. () น () ล () เป็นต้น ฉะนั้น จึงได้จัดจารึกไว้ในยุคเดียวกันคือพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔
๓. คำว่า เปารโกษณินทุรยาจากาทินาม แยกศัพท์เป็น เปารโกษณินทุร แปลว่า ชนชั้นเจ้านายในเมือง ยาก แปลว่า คนยากจน คนขอทานอาทิ แปลว่า เป็นต้น เป็นรูปปรัชฐีวิภक्ति จึงเป็น ที่นาม
๔. บรรทัดที่ ๑ รูปอักษรเหมือนอักษรที่มีในจารึกวัดสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. ๑๕๘๕ และจารึกปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๖๒๕ ฉะนั้นจึงจัดว่า คำจารึกบรรทัดแรกนี้จัดทำขึ้นภายหลัง ไม่มีความสัมพันธ์กับข้อความอื่น ๆ ของจารึกพระเจ้าศรีชยสิงหรวมณแต่ประการใด